

כל אחד עושה צורכי אביו יום אחד הקיש שבת לאב ואם כתי' (רות ד טו) אשר היא טובה לך משבעה בנים (ש"א ב ה) עקרה ילדה שבעה כי כל אחד עובד לאב ולאם (ב) כבני יעקב כי כל אחד היה עובד לו יום אחד (ג) י"א בנים ורועה אחד עובד וליצחק ואחר ליעקב ובשבת יעקב בעצמו ליצחק וכולם בשבת ליעקב וליצחק (ד) ולכך שמות שבטים באבני השוהם ובאבני החשן על כתפיו לכך בשבת (ישעיה נח יד) והאכלתיך נחלת יעקב אביך לכך אנשי (ה) . . . ו' חלקים ובשבת שוים (ו) וכן אנשי משמר. תרלו. (א) יום טוב תחום שבת ד' אלפים אמה שהם קמ"ד אלפים אצבע הקטנה על קמ"ד אלפים שהם צ"ו אלף אצבע גדולה על צ"ו אלף שהם ק"ב אלפים אצבע שאצל גורל על ק"ב אלפים הרי קמ"ד אלף וצ"ו אלף וק"ב אלף הם ש"ס אלף הם ל"ו ריבוא היקף לר' רוחות קמ"ד ריבוא והאלכסון של ש"ס אלף על ש"ס אלף האלכסון ש"ס אלף וקמ"ד אלף הם תק"ד אלף והאלכסון השני תק"ד אלף ראשון ושני הרי שני אלכסונות אלף אלפים וח' אלפים כשיצטרפו יחריו חשבון אנורל ושאצל אנורל ואצבע קטנה (ב) אלה חשבונות לעומת העולם כיצד נגד לרקיע [ע"ב] קמ"ד אלף יום וז' אוריים בין רקיע לרקיע הן ז' אוריים הם אלף אלפים וח' אלפים ויריעות עשר של תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משור (ג) והרי היריעות ושבת והרקיעים שוין וזהו ואת שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו שבת השמים כסאי על הכרובים ותחום שבת כמניין העולם ולכך בשבתות וימים טובים ז' פעמים כסא גלוי וידוע לפני כסא כבודך שאם יפתח אחד מהם הרי הזכיר כסא וזהו כסא א' ה' בשמים הבין כסאו ב' וכסאו נכון ג' נכון כסאך מאז מעולם אתה הרי ד' המלך היושב על כסא רם ונשא הרי ה' זכות ומישור לפני כסאו הרי ו' וביום השביעי נתעלה וישב על כסא כבודו הרי ז' כי בכל ז' רקיעים ענין כסאו זה כנגד זה, כס"א כסאי' וכסאי' כסאי' כסאי' כס"א כולם בנימטרי' תורה אין כסא בלא תורה וזהו (ג) או מלפני בראשית, דת וכס השית, ולכך קורין בתורה בשבת וז' פעמים בקרייה יושב הכרובים ולכך קורין ז' כאילו הושיבו שכינה על כסא הכרובים.

עינייני ספרים

תרלח. (ג) תפילין של יד אין להן אלא בית אחד ויש להכניס בזרוע עד כנגד לבו וימשוך את הרצועה ויקשור זרועו מעצמו והקשר יהיה כנגד לבו והתפילין של ד' בתים בראש ב' טפחים מראש חוטמו עד מקום הנחת תפילין וכן ב' טפחים מן התחלת הכתף עד מקום של הנחת תפילין כנגד ת"כ טפחים בלוחות עד מקום הכתיבה לומר שאסור ליגע באוחיות הקדש אם ימין הקדש לא ננעה בקדש כל שכן ימין הדיוט ואין ספר תורה נכתב משני עברי הקלף כי הסופר משים ידו על הקלף נמצא שפעמים מעבר האחר שם הקדש והרי ידו נסמכת מעבר האחר

(ה) י"ח סוכות חלקים כ"י. (ג) מכלן עד הדיוט נכתב לעיל קי' סל"ד ונכנסק הוא קי' טש"ה.

(ג) מדרש רבה בראשית פרשה פ"ד. (ג) צ"ל וי"ד בנים היו רועים ואחד עובד וליצחק ואחר ליעקב. (ד) סוטה ל"ו א' ויע"ש בירושלמי פ"ז. (ה) חסרון הנבר יש כאן ולא אדע לכון הדבר. (ו) סוכה ג"ה ב' וברש"י שם ד"ה בעצרת.

תרלו. (ה) צ"ל תחום שבת וי"ט ד' כו'. (ג) כל הסימן הזה צריך תיקון והלשון מגומגם. (ג) פיוט בקדושת מוסף ליום הכפורים.

והמנייה צריך להניח קודם שתהא ספר תורה תפורה כדי שיכפול הקלף ולא יצטרך להניף ידו על הספר על השמות שנאמר (בראשית א לא) וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד והרי בכל יום נאמר וירא אלקים כי טוב אלא על כל מעשה בראשית לימד שכן יעשו עושי מלאכה וכל שכן כותבי ספרים ואחר כך ויכולו כך אחר שיעיין יתפור יחדיו וכתוב (איוב כה כז) אז ראה ויספרה הכינה ונס חקרה ראה שהאותיות כהלכתן ויספרה התיבה הכינה בפסוקים חקרה בתפירה ד"א ראה ויספרה הכינה תחילה גם חקרה פעם שנייה וכנגדם ויכולו ויכל ויכולו כנגד וירא אלקים כי טוב ויכל כנגד וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד וכנגדם וישבות ביום השביעי כי בו שבת הרי ב' וישבות שבת לכך ב' לחמים כנגד כריאה ועשייה בתחילה כת' השמים ואחר כך הארץ שנאמר (בראשית ב ד) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם ואחר כך כת' (שם שם) ביום עשות ה' אלקים ארץ ואחר כך ושמים מראשו לסופו ואחר כך מסופו לראשו בעוד שיעמוד לסופו שלא יחזור לתחילתו אלא מסופו לראשו במאי דסליק וסיים לכך תיקנו (א) תכנת שבת בתשרי"ק אותיות מסופו לראשו לפי שכבר בתחילה אמר האותיות על הסדר: אל אדון על כל המעשים ברוך הוא וכו'.

תרל"ט. (ב) אדם שספריו או תפיליו בתיק לא ינערם חוץ אלא יתפסם בידו ויוציאם.
(3) (שיר א ב) ישקני מנשיקות פיהו אם נשק אדם אשתו ובניו מטונפים לא ינשק הספר אם נגע בשר [רף ס"ה] אשתו בידו ירחיק ידיו ואז יגע בספר. תרמ. שנים היו מריקים ספרים מתיבה גדולה האחד שם הספרים על המיטה אשר שכבו שמה איש ואשה ואחד שם הספרים על גב הקרקע אמר לו אותו שהניח על המטה למה תולול בספרים שאתה מניחם על גבי קרקע אמר לו אתה מחלל את התורה שאתה מניחם על גבי מטה ששמשו איש ואשתו והקרקע טהור ואין לי בנך להשים על הקרקע אמר לו (א) והלא אדם קורא את שמע ואשתו אצלו (ב) ואין דברי תורה מקבלין טומאה אמר לו כשעריין לא שימש מיטתו אבל אם ליחלוחית של שכבת זרע על בשרו או על בגדו או על הסדין שהוא שוכב שם לא יקרא ועוד בקריאה אמרו אין מקבלין טומאה שנאמר (ירמיה כג כט) הלא כה דברי כאש אבל להניח על דבר שיש בו שכבת זרע ולא כוכם ממנו חלילה מלהניח ספר עליו.

תרמ"א. צדקתו עומדת לעד המוכה את המוכים כגון מלמד ליראי שמים תיקון תפילין כדי לתקן לאחרים ואותם ילמדו לאחרים.

תרמ"ב. (א) אפילו סח בין תפילין לתפילין חוזר עליו מערכי המלחמה לפי שכתוב (דברים לג כ) ושרף זרוע אף קדקד בזכות שהיה לזה תפילין של יד ושל ראש מצינו פאר בזרוע (ישעיה סג יב) זרוע תפארתו ועל ראש פאר (יחזקאל כד יז) פארך חבוש עליך וכת"י (דה"א כט יג) לשם תפארתך ואדם בזרוע מנן ואדם מכה על הראש או על הזרוע לכן סח בין תפילין לתפילין חוזר מערכי המלחמה כיון שחטא בכישול שם וכתוב (דברים כה י) וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך וכתוב (תהלים פט כה) ובשמי תרום קרנו וכתוב (הושע יא ג) קחם על זרועותיו כך היא המידה שמזכירים עונותיו כשצריך לגם כגון במלחמה

(b) כע"ז. (3) כע"ד.

תרל"ח. (ב) האבודרהם הביאה וכתב שאין מנהגו לאומרה, והביאה הכלבו בסי' ל"ז.
תרמ. (ב) ברכות כ"ד א'. (3) שם כ"ב א'.
תרמ"ב. (b) סוטה מ"ד ב'.

להגן על ראשו ועל זרועו (ב) ושמאל כנגד ימין שכנגדו וכת' (תהלים קמ ח) סכותה לראשי ביום נשק.

תרמג. למה כשעושיין ציצית פותל בחוט עצמו החוטין ועושה הקשרים כי חוט אחד כנגד הלב והלב גורם לכל המעשים למה (א) שליש נדיל כי שליש היום בתורה ללמוד שליש בתפילה שליש בדרך ארץ וכן (ב) שליש מדבר שליש ימים שליש יישוב (שם עא טו) פי יספר צדקתך כל היום תשועתך (משלי כג יז) כי אם ביראת ה' כל היום (תהלים קיט צו) היא שיחתי דורות הראשונים שלכם כאולם כגון (ג) דוד שליש היום בתורה שליש באגרות שליש במזמורים.

תרמ"ד. ספר תורה (א) כי תפירות אינו דומה לתפילין וציצית ה' בתים לתפילין פסולין וכן ה' ציציות אבל תפירות אפילו ק' אין בכך כלום כפי יריעה לכך אין לדמות אלא (ב) לסכך של סוכה שסיככה כהילכתה אפילו הניח קצת דברים הפסולים ביניהם אין בכך כלום כך ספר תורה שתפירה בני מקומות בנידים מב' קצותיה (ג) ובאמצע ותפירה במשי בינתים או בפשתים כשירה ואין לדמות (ד) ללולב. (תרמ"ה. ט) אדם שמתקן קונטרס במים לא ישימהו בספר ולא ישרטט על הספר שהספר יש בו קדושה לפי שכבר כתוב בו ולקונטרסים אין בו קדושה ואסור לכתוב בספר פלוני חייב לי כך וכך.

(תרמו. 3) מעשה' בהסיר אהר שהיה מניח תורה שבכתב בתיבה אחת לבר ותורה [שבעל פה] לבר בתיבה אחרת כי תורה שבכתב קדושתה יותר מתורה שבעל פה.

ת.רמז.ג.) פעם אחת הוציאו צדיק מקברו והלצו בנדיו והכוהו בא לאחר כחלו
ואמר לפי שהייתי רואה ספרים נחקים ולא הייתי קושרם בטבלאות
לכך הוציאוני.

תרמ"ז. כבד ה' מהונך (משלי ג ט) כבדו יוחר מהון שלך כיצר אם יש לך הון ועושר כסף וזהב וכל מיני כלי מהמדים אתה מכבדן שאתה קונה ארגו יפה ונאה וסוגרן בו כן תעשה לחפצי ה' שנאמר (דה"ב ב ד) והבית אשר אני בונה גדול כי גדול אלקינו וכת' (שמות ג ג) ושמת שם את ארון (ב) חק"ב. מאל עד קדושה מאל להלן בסימן חמ"ט קנח טויויס. (ג) חק"ג. (ג) חק"ז. (ד) כע"ה.

תרמג. (א) מנחות ל"ט א. (ב) מנחה בתוס' סמיכים צ"ד א' ד"ה כל והוא במדרש כיון פרשה ח' ומנחה בליקוטו ראובני פרשה ויקרא בשם המדרש. (ג) ויעניו ברכות ג' ב' ע' עד חצות עוסק בתורה מכאן ואילך בשירים ותושבחות, ובוהרר יוגש ר"צ ע"ב) בשעתא דעאל ליל הזה יתיב (דוד) עס כל ברביהו ביניה דרואי דניה ועסיק במילי דאדויתא ולבחר הוה גאים שינתיה עד ספגות לילוי וקם בלפגות לילא ואחער ואשתדל במפלגתא דרמא בשריון ותושביון. וברש"י ע"ג א' ב' ד"ה ובלילה: וכל הלילה מתעסק בשירות ותושבחות ובתורה כו' וברש"י תהלים קי"ט קמ"ח: דוד עומד ממטונו בלילא הראשונה עוסק בתורה עד חצות כמו שנאמר לשיני באמרתך ומנחות וזהלן עוסק בשירות ותושבחות כמו שנאמר חצות הלילה: וברקדונו ל' לעולם ולש"י.

תרמ"ד. (6) צ"ל: תפירותיה. (3) סוכה ט"ו ב' יע"ש כרש"י ד"ה רבא ובשוע' או"ח סי' תרל"א סי"ח. (4) דרכי רבנא צ"ע כי יעניין בתרומות הדשן סי' א' שיקב במגילה פסול או"ח מהל' בה ג' חושני גזירי הוואל ונקראת אגרת (מגילה ט"א) אבל כפי"ת אם משי פסול מאי מהני שנמצאו בה גם תפירות מגידים האם מתורת רוב ומיעוט אחיין עלה? וגם אם נתפרה כולה משי כשרה בשעת הדחק אבל שלא בשעת פסולה. ועיין יו"ד סי' רע"ח סי"ב. (ד) סוכה כ"ח ב' במשנה יעניין הר"ן כי ושע' או"ח סי' תרמ"ט סי"ב.

תרמו. (b) לשון הרמב"ם בכ"י מובא בהקדמת ספר מעשה רוקח על הרמב"ם וויניציאה תק"ב. ואעתיק משם אבא מאיר ז"ל שהיה מונע מלכתוב תנ"ך בקובץ אחד כמו שכותבים עתה קצת אנשים והוא אומר ז"ל שאם היו מכתבין אותו בכרך אחד על הגליל כמו שהיו כותבין בזמן הקדום לא היה בזה איסור אבל בכתבין א' כאלו הספרים שכותבים בזמננו זה מורה שראוי למנועו לפי שבשפותיהם הספר הכולל לקרות בו בנביאים יהיו הם למלמלה תמורה וכו'.

וכתיב (שמות כה י) ועשו ארון (שם שם א) וצפית אותו זהב וכתיב (מ"א ח ט) אין בארון רק שני לחות וכל המכבד את התורה לא יולולוהו אם יש לך הון אתה מייפהו ומכבדו להראות יופיו לכל וכן תעשה לחפצי שמים וכל חפצים לא ישוו בה כבר את ה' מהונך שאם אתה רואה אש נופלת על ביתך תציל מן הדליקה תחלה חפצי שמים ספרים וכל שהם [ע"ב] חפצי שמים ואין דבר שעומד בפני פקוד נפש. כבר ה' מהונך כבדו יותר ממי שנותן לך הונך וזהו אב ואם שנאמר (משלי יט יד) בית והון נחלת אבות ויותר מהם תכבדו שהוא נתנו לאבותיך ונתן לך ואם רבך שלימדך דברי אלקים חיים ואבין ורבך בבית הסוהר תחילה תציל את רבך שלימדך חפצי שמים וזהו מהונך יותר מהונך ואפילו אתה מאבד הונך כבדו כנון אמציה מלך יהודה שאמר ומה אעשה למאה ככר כסף שהשכיר מאה אלף במאה ככר כסף ואמר לו הנביא שלא יוליכם עמו ואיבד הכסף (שם ג ט) ומראשית [כל] תבואתך יותר כשיש לך תבואה חדשה אתה מברריו ומייפיהו שהוא ברור כך דברי תורה שכתוב בהן (שם ח יט) ותבואתי מכסף נבחר ומראשית תבואתך כמה עמל אתה עמל בראשית תבואתך עד שתהא ללחם כך חפצי שמים אליבא דהילכתא בלא ספק ונימננס ושעות שנאמר (שם ח ח) בצדק כל אמרי פי וכתיב (איוב לג ג) שפתי ברור מללו וכת' (ש"ב כב לא) אמרת ה' צרופה וכתיב (תהלים קיט קט) צרופה אמרתך ומיופים שנאמר (שם יב ז) אמרות ה' אמרות טהורות (שם קב ד) חצי נכור שנונים שתהא מבררם ודברי הקב"ה מבוררים אמרת ה' צרופה על ידי התנאים ועל ידי האמוראים אמרות ה' טהורות על ידי נאונים (שם יט ד) מצות ה' ברה על ידי רבנים שבהם (שם שם י) יראת ה' טהורה (משלי כא כו) וטהרים אמרי נועם על ידי פוסקי הלכות וזהו (א) (קהלת ד ו) טוב מלא כף נחת שידע האדם פוסקי הלכות למעשה ממלא חפנים עמל שיודע להקשות ולתרוץ ולהפוך בתלמוד ורעות רוח להראות רוחו הרחבה להתנאות שהוא חריף ומפולפל אמרות ה' תורה שבכתב אמרות טהורות (ב) דברי סופרים שאינן מטמאין את הידים אמרות טהורות שלא ישים אדם ספרים על כרים וכסתות מפני שאדם יושב ערום עלי' וגם שמא שכבת זרע בא עליהם ואדם ישן עליהם לכך הראשונים לא היו מתפללים אלא בבגדים לבנים וטהורים וכת' (שם ד יז) שמור רגלך כאשר תלך אל בית האלקים וכת' (שם ט ח) בכל עת יהיו בגדיך לבנים.

תרמ"ט. (ג) לא יצניע אדם קולמסו או שום חפץ בספרים (ג) וגם ד) לא ישים אדם קונטרים שמצחצחין במים בתוך הספר ליבשו ולתקנו.

תרנ"ה. (א) נשפך חלב על הספר אל יחזור וישימהו אותו חלב בנר. תרנ"א. לא ישים אדם ספר או כתב שיש בו פסוק או תפילין בחיקו בין חלוק לבשרו.

תרנ"ב. (א) מי שנפל לו דיו ביום טוב או שום דבר על הספרים אל ילחבנו בלשון ובכנר מפני שמוחק את הכתב.

(ב) ע"כ סימן כע"ס. (ג) חס"ד. (ג) ע"כ סימן חס"ד. (ד) נכנס לעייל סימן חס"ס. (ה) חס"ק. (ו) חס"ק"ב.

תרמ"ח. (ב) במדרש רבה ויקרא פרשה ג' ובילקוט קהלת רמז תתקע"א: טוב מלא כף נחת אמר ר' יצחק טוב מי ששונת שני ספרים ורגיל בהם ממי ששונת הלכות ואינו רגיל בהם אלא ורעות רוח רעותיה דמתקרי רוח אולפן וברכה: דמתקרי כר הילכן. (ג) בתוספתא ידים פ"ב: ספרי בן סירא וכל ספרים שנכתבו מכאן ואילך אינם מטמאים את הידים.

תרנ"ב. (ב) מוכא בבאר היטב שרע אר"ח סי' ש"מ.

תרנ"ג. (ב) ואם נפל על הספר דיו או שום דבר בחול כשמתענה יכול ללחוץ בלשונו ואם נפל על הספר ועל המלבוש ואפילו על המעיל יקנח את הספר תחילה.

תרנ"ד. (ג) ומעשה באחד (א) שקינה במקטורן שלו אמרו לו תקנח בחלוקך אמר שכבת זרע בו ולא אקנח בו.

תרנ"ה. (ג) כבד ה' מהונך יותר מהונך אם יש ביד אדם זהב ובירו ספרים ונפלו מידו הספרים והזהב יגביה תחילה הספרים ואחר כך הזהב.

תרנ"ו. (ד) ספר שאין אדם יכול לסגור עם המסגר לא ישים ברכו על הספר לדחוק הספר כדי לסגור הספר במסגר.

תרנ"ז. (ה) (א) הכותב הלל וקרית שמע לתינוק להתלמד בו אע"פ שאינו רשאי לעשות כן מטמא את הידים המשיחות והרצועות שתפרן בספר אע"פ שאינו רשאי לקיימן מטמאות הידים.

תרנ"ח. (ו) הנה אמרו (א) גורו על הספרים שמטמאים את הידים כי היו משימן הספרים עם התרומה והיו העכברים אוכלים את הספרים לכן גורו ואע"פ שאין טומאה נזהגת בזמן הזה כיון שגורו שיטמאו את התרומה כדי שלא יבאו לידי זה שישמו הספרים עם המאכלים שלא יאכלו העכברים את הספרים הרי אף בזמן הזה לא ישים אדם ספרים עם המאכלים כדי שלא יאכלו העכברים את הספרים וכתב (דברים יב ד) לא תעשון כן לה' אלהיכם [דף ס"ו] (ב) שלא יגרום האדם לשם שימחק דוגמת (ויקרא כב כא) (ג) כל מום לא יהיה בו שלא יגרום כך לשם:

תרנ"ט. (ז) לא יהנה אדם מספרים כגון אם הוא יושב בהמה ומשים לפניו ספר כדי שלא יכנו השמש ואם בשביל כשהחמה זורחת אינו יכול ללמוד בשביל שהיא זורחת על האותיות עד שיהא צל על הכתיבה מותר רק שלא יכוין להנאתו. **תרס. (ח) ואם** כתב איש עמוד ברף והפך ליבש הריו כדי לכתוב והנה העשן עולה אל ישים הספר או קונטרס לפניו כנגד האש להגן מן העשן. (וכן ט)

אם עושה דבר ואינו חפץ שיראה אדם לא ישים הספר למחיצה שלא יראהו. **תרס"א. (י) אדם** שמעתיק מספר אחד לא ישים ספר אחר למעלה מן השיטה שלא יטעה לא יניח ספר על ספר לדעת שלא יטעה שהוא נהנה בבזיון הספר.

תרס"ב. (י"א) מי שיש ספר בידו לא יראה כעסו בידו להכות על הספר או להכות אחרים בספר הרב שכועס על תלמידו לא יכנו בספר והתלמיד לא יגן בספר לקבל הכאות אלא אם כן יש בהכאות סכנת נפשות.

תרס"ג. לא יהנה אדם בספרים כגון אדם (י"ב) שמרויח בכספים ונפסלו המעות הישנות וצונו שלא יתנו ושלא ימכרו ולא ישאו ויתנו במעות הישנים והנה היה בידו מעות ישנים והנה (א) המטבעים עוברים וכאים לחפשו ואם ימצאום בידו יחתכו.

(ב) מק"צ. (ג) מק"כ. (ד) מק"ז. (ה) מק"י. (ו) מק"י. (ז) מק"ע. (ח) מק"ב. (ט) מק"ט. (י) מק"י. (יא) מק"י. (יב) מק"י. (יג) מק"ד.

תרנ"ג. (ב) מובא בבאר היטב שר"ע או"ח סי' תק"ז ויעוין פרי מגדים יו"ד סימן צ"ח במשבצות סק"ב: דבתענית צבור אסור לשעוץ ולפלוט משמע הא ללחוץ בלשונו מותר. ולפי"ז דיו שכתב רבנו הוא לאו דוקא.

תרנ"ד. (ב) חסרון יש כאן וצ"ל מעשה באחד שנפל לו דיו על הספר וקנח במקטורן שלו בו.

תרנ"ה. (ב) תוספתא ידים ס"ב ולפינו "ושמע".

תרנ"ו. (ב) שבת יו"ד א'. (ג) שם ק"כ ב'. (ד) ביצה כ"ז ב'.

תרנ"ז. (ב) ר"ל מחיכי המטבעות בדפוס.

המעות וישליכום בטיש לא ישמון אותם בתוך הספרים. (ואמרו) חכמים (ב) שאדם יכול לצרור מעות בסוף סודרו שקשורים בו תפיליו סודר שלא ייחדו לתפילין אבל אם במעות יש שתי וערב אל יקשור בסודר. (ג) ואם (ב) בקערה או בכוס או בכלים עשה הגוי שתי וערב כל זמן שהשתי וערב עליו אל ישתמש בהם עד שיגדר ואין צריך לומר פרצופות עליו.

תרסד. (ג) אדם שהולך במדינות ויש לו כסף לקנות סחורה ומצא ספרים שאין כיוצא בהם בעירו כגון פירושים ותוספות או (א) במקומו יקרים קלפים וסופרים ואין ספק בספרים כנגד הלומדים או אין לתינוקות חומשים מצוה לקנות ספרים ולמוכרם ואם יש להם ספרים כדי צורכן אל יעשה סחורה בספרים.

תרסה. (ג) הקונה ספרים לא יאמר רע רע אלא יאמר כך וכך אני רוצה לתת אם תחפון תתן ואם בזול מאד והוא יודע שיתן לו יאמר לו בזול מאד הוא לא תאמר רימיתך הרי הוהרתך ואם יאמר אעפ"כ יהא שלך בכך אין לו עון אבל אם הקונה יודע שמוכר נבם כל מה שיוכל בזול לקנות יקנה בזול ואפילו לרמותו שיתן בזול מאד בטוב עושה כדי שיחזיר למי שננב לו ברמים קלים כדי שלא יוליכם הגנב למקום אחר שמא לא יחזירו למי שננב ממנו.

תרסו. (ז) שנים היו אחד מכר תורה נביאים וכתובים כי לא היה צריך להם והיה קונה תורה שבעל פה ופירושים ואחד כעבור פרנסתו מכר תורה שבעל פה אמר לו חבריו מפני מה אינך מוכר תורה שבכתב ואיך תלמוד נמצא אתה חסר תורה אמר לו אתה למה מוכר תורה שבכתב קדושים וקונה פחותים מהם תורה שבעל פה וכתוב (משלי כג כג) אמת קנה ואל תמכור.

תרסז. (א) אם יש לאדם למכור ימכור תורה שבעל פה שדומים לצמר ופשתים שעולמין (א) ואורנין בה (ב) לכך נקראית מסכתא לשון ארינה כמו (שופטים מז יג) עם המסכת דשמשון הלכות לפרקים שמקבץ כל דברים לעניין אחד זו היא מסכתא.

תרסח. (א) האב שהניח כלב וספר. ויש לו שני בנים (א) לא יאמר אחר לאהיו קח אתה הספר ואני הכלב וכן שני חברים שבאו לחלוק אל יחלקו דבר גנאי בין שניהם לא ישימו לא כלב ולא בית הכסא כנגד ספר וכנגד (ב) מקום תפילין ולא יעשה אדם ספר משקל כגון קח אתה משקל ספר כסף או זהב ואני אקח כנגדו הספר ולא בשתי משואות להשיג על החמור כגון ספר כתבי הקדש קשור [ע"ב] (ב) חס"פ. (ג) חס"פ. (ד) חס"פ. (ה) חס"פ. (ו) חס"פ.

(ג) סנהדרין מז"ב. (א) כן כתב הרשב"א הביא הר"ן בפרק כל הצלמים וחלק שם עליו יעוין ש"ך יו"ד סי' קמ"א סק"ו.

תרסד. (ב) לפי דברי ר"ש זקש בהיונה צד 44 בהערת 11 ויקר הספרים היתה סבה כי חכמינו הקדמונים לא התעסקו בירושלמי כבבלי כי לא היה מצוי בידם ובתור בבבלי להיות הלכה כבבלי.

תרסז. (ב) אולי צ"ל שמאלמים או שעומלים. (ג) החז"ש בהקדמתו כתב, כי מסכת מלשון מסכת יונה (משלי ט' ב') כי כל מסכת מעורבת בדינים כו'. ומסכת על משקל גברת. אבל ידענו כי גברת אינה שם דבר אלא שם התואר ועוד כי חז"ל השתמשו בשרש מוז ולא בשרש מסך ויעוין עבודה זרה ג"ח ב': שמסכו גברי מהו א"ל ואימא מוזגו א"ל אנא כדכתיב קאמינא טבחה טבחה מסכה יינה א"ל לשון תורה לעצמה לשון חכמים לעצמו. הרי כי הקפידו ע"ז לומר בשרש מוזג, ונזכר לומר כי מסכת מלשון שכיות החמדה (ושעיה ב' ט"ז) ויהיה המ"ם בפתח כמו משכיות בש"ן שמאלית (יחזקאל ד' י"ב) ולדעת ר"ב בעל מוסף הערוך מסכת מלשון חסכת ושמוע (דברים כ"ז ט'). וקצת ראיה לפירושו של רבנו ממדרש שוחר טוב ממוזר ל"ח: אנו המסכת ואתה האורג הרי כי השתמשו מלשון זה, ויעוין ירושלמי סנהדרין פ"ב: ויסך אותם לה' קבעה מסכת לדורות, הרי כי הבינו שם מסכת כמו נסך והוה כדברי הרב בחז"ש.

תרסה. (ב) יעוין מסכת תמורה פ"ד: האחים שחיו להם כו' וכלב ובבלי שם לי א'. (ג) צ"ל וכנגד מקום תפלה או: כנגד תפילין.

יחד וספר פסול של נלחים מצד השני על החמור או על הסוס באותה תיבה שיש ספרים לא ישים בה כתבי נלחים וכתבי (דברים ז כו) ולא תביא תועבה אל ביתך. (תרע"ט. ב) מעשה באיש אחר שהיה בדרך והודיע לאשתו באותו יום אשוב שאהיה אצלך והאשה שירעה שיש לבעלה לבא הלכה למכילה ומכילה ואמר לה בעלה כיון שטבלת קודם שבאתי אתן לך זקוק שתקנה בו מעיל ואמרה לו באותו זקוק תן לי רשות שאקנה ספר או אשכיר סופר שיכתוב לי ספר ואשאל ללומדים שילמדו בו והרתה וילדה בן וכל אחיו היו עמי הארץ כי אם אותו בן. (תרע"ט. ג) אשה אחת היתה צדקה והיה לה בעל רע עין שאינו חפץ לקנות ספר ולא לתת לצדקה וכשהגיע עתה לטבול לא רצתה לטבול אמר לה למה לא תטבלי אמרה איני טובלת אלא אם כן תקנה ספרים ותתן צדקה ולא היה רוצה והיתה ממאנת לטבול אלא אם כן יתרצה לקנות ספרים ולתת צדקה קבל לחכם עליה אמר לאיש לכך תהא ברוכה שכופה אותך למצוה ואינה יודעת באיזה עניין לכופ אותך אלא בזה ואמר לאשתו אם תוכלי לגרום בדברים שיעשה טובות הרי טוב אבל בדברים שבינו לבינך בדבר תשמיש המטה אל תעכבי את רצונו שלא יהרהר בעבירה ושלא תעכבי הרונך וחרבי כעסו.

תרע"א. יש חולקים בשוה לעתיד לבא כגון עניים יהודים שהולכים למלחמה להלחם מלחמות ה' על האויבים כגון מלחמת דוד המלך ויהודה מכבי ויואב בן צרויה כשהולכים למלחמה וכתבי (ש"ב י יב) חזק ונתחזק בעד עצמנו ובעד ערי אלקינו מי שהולך למלחמה ולא היה לו כלי מלחמה שריון וכובע וצורני המלחמה הרי מי שהיה משאיל לאחרים להולכים למלחמה הרי דוד נתן ליושבים על הכלים חלק כחלק אנשי המלחמה כל שכן לאלה שמספיקין כלי מלחמה בהנם שלא יתרגו שיחלקו עמם לעולם הבא שמגנים מן כלי זיון וכן המשאילים ספרים ללמוד תורה חלקם כחלק הלומדים וחלק המשכירים מלמדים ללמוד עניים כחלק הלומדים וחלק המספיקים להם מוונות ופרנסה כחלק הלומדים כשעושים לשם שמים וכל מצוה שהיהיד היה עושה אילו היה לו וכיון שאין לו אותו לא היה יכול לעשות אותו המספיק לו לעשותה חלקו כזה לעולם הבא וכן היועץ לעשות המצוה והמזכה אע"פ שלא עשאה הוא הואיל ועל ידו נעשה וכן כל עבירה המסית והמדיח יותר עונשו מן הנידח כגון (א) רואנ את שאול וכן כמו שנעשה לנחש הקדמוני וכן למסית כמו אחיתופל שהסית את אבשלום ואת ישראל (במדבר לא טו) בלעם למסור מעל. והנותנין) מס באמת וביושר נותנין חלק של אותם שאינן נותנין באמת וביושר ואילו נוטלין חלק בניהינם מחביריהם שגזרו הרם לתת כך וכך מן הליטרא ויש שאין נותנין באמת אלא מעט ויש שנותנין באמת וביושר הרי נוטלים חביריהם המזכים שנותנין יותר הרי יורשין את חלקם בן עדן והרשעים ירשו חלק חביריהם המזכים בניהינם וראשי הקהל שבידם למחות ומחפאין וכירם לעשות תקנה שלא יתנו רשעים בשקך מס אע"פ שנותנים הראשים ביושר גם הם ירשו נהינם.

תרע"ב. הכותב ספרים להשאיל לאחרים יכתוב כל מסכתא ומסכתא בפני עצמה כמו שעושים בבבל שאם יקשור יחד סדר איך ישאל לאחר כשיצטרך ומה שבמלכות הזה קושרין יחד סדר כי צריכים לעיין בבית המדרש מסכתא אחרת ואיך יביא כל מסכתא עמו אבל להשאיל מוטב יקשור מסכת לברת). וכתבי

(ב) ספ"ט. (ג) ספ"ט. (ד) כ"ט. (ה) ע"כ קימן ספ"ט. (ו) ע"כ קימן ספ"ט.

ספר חסידים

(תהלים קיב ט) (א) וצדקתו עומדת לעד (שם קיט סג) חבר אני לכל אשר יראוך ולשמרי פקודיך שיהא עוסק שיהיה לכולם ספרים.

תרעג. (ב) חסיד אחד מת והיה לו ספרים הרבה באו יורשיו ומכרו כל ספריו והצדיקים היו מתאנחים על שהיורשין מוכרין ספריהם והיה לשם חכם אחד אמר אל תאנחו אניד לכם איזה עון גרם שאין הספרים ביד היורשין כי לא היה משאיל ספריו לבני אדם כי היה אומר אני זקן ואם יושמשו אותם יהיו נמחקין ולא אוכל לראות ואין לאדם לחשוב כן כי [רף סיון] טוב לו לאדם שילמדו בספריו וימחקו משהיו הספרים במקום המוצנע ולא ילמדו בהם (א) והמפקיד ספרים שאין הנפקד רשאי לעיין בהם זה לא דברו חכמים אלא כנגד המקפיד אבל לחסידים יש להם לעשות לפנים משורת הדין.

תרעד. (ג) צדיק חסיד המפקיד ביד חסיד ספרים יש לומר לו למי שהיית משאיל ספרים שלך כך אם יצטרכו לספריי תשאיל להם ואם לא יאמר המפקיד יאמר הנפקד בידו על מנת שאשאיל למי שהייתי משאיל ספרים שלי אם היו לי כיוצא בהם לעשות לפנים משורת הדין.

תרעה. (ד) יעקב שיש לו בנים אחד אינו משאיל ספריו למזבחים ואחד משאיל ברצון למזבחים מוטב שיתן יעקב למשאיל ויהיה לנפשו של יעקב טוב.

תרעו. (ה) אחד היו לו ספרים והיה משאילן שילמדו בהן והיה מצוה לבניו והורו כשהיה להם קטטה עם בני אדם שלא תמנעו להשאיל הספרים לאותם שמתקוטטים עמכם ואם אתם הוששים שמא לא יחזירו לכם הספרים או שמא יעלילו תקחו מהם משכון ותשאילום למי שלומדים לשמה ותשאילום לעניים קודם לעשירים.

תרעז. (ו) ואם ראית ספרים נשרפים דע לך כי בעבירה הם שלו או בעבירה בא לידי אבותיו או שאינו משאילם לחפצים ללמוד בהן או מתחילה נכתבו שלא לשמה.

תרעח. (ז) ראובן שהשאיל ספר לשמעון ושמע לוי ואמר לו תעשה מצוה ותשאילו לי שבכל יום תמיד אלמוד תדיר בו וראובן על מנת כן השאילו לשמעון שילמוד בו בכל יום כי אמר ראובן כיון שלוי מבקש ממני ללמוד בו תדיר ושמעון חפץ ללמוד בו תדיר מוטב להשאילו לשמעון שילמוד בו בקביעות כמו כן והנה שמעון טרוד ואינו לומד בכל יום בו אלא יום או יומים בשבוע עון הוא לשמעון שאם היה ראובן יודע קודם לכן היה משאילו ללוי שלומד בכל יום בו.

תרעט. (ח) משומד שאמר לציבור תשכירו לי ספר במעות שלי כדי לקרות בו בבית הכנסת לא יקבלו ממנו שמא לאחר זמן יאמר תשיבו לי ספר תורה שלי ועוד שלא יהא ננאי משפחה של אותו משומד שיש להם בשת כשיאמרו זה ספר תורה של אותו משומד ואם רוב ישראל נתנו המעות ומיעוטו המשומד ישתתפוהו עמהם ואם לאחר זמן יכולים המשומדים או יורשיהם שבגוים לומר תחלקו תחתנו חלקנו ותנו לנו אל ישתתפו עמהם אבל אם היהודים רבים מן המשומדים ויכולין לסלקן במעות אם ישאלו חלקם או יקבלו מהם ופעמים שיש כבוד למשפחה כי אומר אע"פ שהוא משומד לבו לשמים ואז יניחו לתת לו.

(ב) תע"ג. (ג) תע"ב. (ד) תע"ד. (ה) תע"ה. (ו) תע"ו. (ז) ככר נכתב לעיל סיון ק"ל ונזכרם הוא כמיון מנ"ס.

תרעב. (ט) כתובות ב' א'.

תרעג. (י) בבא מציעא כ"ט ב'.

תרפ"ב. (6) **אחד** היה תופר ספר תורה בא נלח ורצה לעזור לו ולא רצה היהודי על שם שכתיב (נחמיה ב כ) ואנחנו עבדיו נקום ובנינו ולכם אין חלק וצדקה וחכרון בירושלים.

תרפ"א. 3) אחד הלך לפני נלח לקשור ספרים שאל לחכם אמר לחכם הנלח אמר לי לקשור תחילה לפניו ספר פסול שלו וכשיראה שאני מתקן בטוב יאמר לי כך וכך תעשה אמר לו החכם לא תקשור אפילו קונטרס אחד ולא תעזור לו לקשור.

תרפ"ב. (ג) שני חסידים היו להם ספרים והוצרכו לקושרם והיה נלח בעיר שבקי לקשור ספרים יותר מן היהודים החסיד האחד היה נותן ספרים שלו ליהודי שלא היה בקי כמו הנלה כי אמר איך יגע בספר וכתב (ישעיה נב א) כי לא יוסיף יבא בך עוד ערל ושמא וכל שכן בספר ועוד אם הגוי יקשור מבוה הספרים ונגם השייורים שמא יתקן בחיתוכים ספרים פסולים שלו וחבירו אמר וראי ספר תורה אסור לתפור להם בנידים כל דבר שמעכב מלקרוא בציבור אסור (א) בנזן כתיבה (ב) ולתפור בנידים אבל לקשור שאר ספרים בטבלאות שלומדים בהם אין אסור לתת להם לקשור והיה עומד עליו (ג) כדי שלא יקה השייורים בספר פסול שלו.

(ד) ילד קטן שאינו מבין ע"ל מה מכין אותו אם הוא יושב אצל אביו וספרים לפניו והקטן כורע להשתין או לעשות צרכיו אל ינער בו כי לא ידע להבין שבשביל הספרים מנעו ויעצור את עצמו משום פחדו ויבא לירי סכנה אלא יכסה הספרים ואחר כך יקה עפר ויכבד ויקה מים אם השתין ושופך ואין מכסין צואה באפר הם כי מויק לגוף שיצא ממעיו:

תרפד. פ.) ילד אחד עמד על [ע"ב] השולחן שאביו משים תדיר ספריו עליו ולא ייחדו רק לספרים לבד אלא אף כשירצה היה משים לחם עליו ואכל עליו ובכל יום ספרים עליו ולקח הספרים מעליו עד שיאכל ועמד הילד על השולחן ויורד ונחתך כף רגלו בסכין אמר פשעי גרם שהנחתי לבני לפסוע על השלחן שהיו עליו ספרים. תרפה. ו.) מעשה בחסיד אחד שבא אצל חכם ראה החסיד ששליטתו של חכם היה פרוסה על הספרים אמר לו. החסיד למה פירסתה שליטתך על הספרים אמר לו מפני שאני חולה ועצור עצירה יש לי וכשאני מוציא רוח מלמטה מיכל לי ואני תדיר עושה כן ואם לא שאני מוציא תדיר מלמטה היה עולה ללב והייתי מסוכן ואני פורס בנגד על הספרים ומוציא רוח אמר לו אעפ"כ יש לך להרהיק ארבע אמות אמר לו למה (ג) כשהוגללו הפרכות זבין ומצורעין נכנסין אמר לו מכל מקום תרהיק אמר לו אדהכי והכי היה לי סכנה אמר ליה אם אי אפשר לא אוקיקך. תרפו. ז.) מי שנושא ספרים או טורה בספרים אל יעשה כאיש שאומר על טרחים גדולים אוי לי ואומר כן טרחתי הרבה לדברים שרצון הקב"ה חפץ בהם לא יתכן לומר כן.

(ת.רפז. ס) אם רואה אדם בספר מעיות הרבה שלא יוכלו לתקנו לא יאמר אין זה הספר ראוי אלא לשריפה אלא יאמר טעון גניזה.

(ת.רפח.ט) מעשה באחד שהיה רגיל לומר בספרים שאינם מוגהים ויש בהם טעויות

(ב) כ"ע. (ג) כ"ע. (ד) כ"ע. (ה) תחק"ד. (ו) תחק"ב. (ז) תחק"ז.

(ח) תחק"א. (ט) תחק"ט.

תרפב. (ב) גימין מ"ה ב'. (ג) יעוין מג"א סימן ל"ט סק"י שכתב: וז"ה אם חפר הסית ג"כ מסול. (ד) בהגהות אש"י בשבת פרק ר"ע סימן ב' כתוב: דכל דבר הבא מקדושה אע"פ שנתקלקל ולא חזי למילתיה שעון גניזה.

תרפג. (ב) תענית כ"א ב'.

ספר הסידים

היה אומר אינם ראויים אלא לשריפה והיו לו ספרים בביתו והיו לשאר בני אדם ספרים בביתו ונפל דליקה בביתו ובאו להציל ספריהם והצילו וגם רצו להציל ספריו של אותו האיש ולא יכלו אמר לו החכם הלא אמרתי לך אין לומר על ספרים ראויין לשרף.

תרפ"ט. 6) לא ימשכן אדם ספרים ביד נוי ואפילו אם הספרים ביד יהודי לא יאמר לנו תלוה לי כך וכך על הספרים ותניחם בביתי בתיבתי וקה לך המפתח. **תר"ץ. 3)** אין אדם בא לדין מי שאינו גורם בזקתו מה שאינו יכול (א) אלא על שלא גרם בנערותו כי אז אדם זוכר (תהלים לד ב) רבות רעות צדיק ומכלם יצילנו ה' וכתוב (שם יד ה) שם פחדו פחד אם כן למה בא לצרה אם הוא צדיק ולמה בא לידי פחד אלא שהביא אדם לידי צער ופחד או הולכים למקום שהיו מתפללים או הניח ספרים בחור על שולחן מקום שעשו ליפול.

תרצ"א. 3) אם נפלו שני ספרים לארץ והגביה האחד לא ינשק האחד עד שיגביה השני. **תרצ"ב. 4)** זרת האמורה בתורה חצי אמה של (ב) ה' טפחים (ג) והיא אמה בינונית ואילו היא אמה זו אמה של ה' טפחים ר' מאיר אומר כל מידות שאמרו חכמים בכרם כנון חורבן הכרם ומחול הכרם ופסקי ערים כולם באמה בת (ד) ששה טפחים חוץ ממזבח הזהב והקרן והסוכב והיסוד שהם באמה של (ה) חמשה טפחים (ו) מפני שהדיבור היה נשמע למשה מכאן שאין נושאין ספר אלא למעלה ממתניו שהן בשליש העליון (ז) וכן מזוהה בשליש.

תרצ"ג. אדם שאומר לחבירו תושיט לי את הספר (א) יקחנו בימינו ויושיט לו ולא בשמאלו (ב) ואדם שמראה באצבעו דברי תורה יראה באצבע שאצל הגודל ימינו (ג) שבו כתב הקב"ה את הלוחות.

תרצ"ד. כבד את ה' מהונך ומראשית כל תבואתך (משלי ג ט) כבר מי שעם ה' מהונך כנון (מ"ב ד מ"ב) ואיש בא מבעל שלשה ויבא לאיש האלהים וגוי בכורים וזהו מראשית תבואתך ד"א אם יש לאדם לשאת מעותיו בידו וגם ספר בידו אחרת ישא הספר בימין והמעות בשמאל (א) שהרי בית שמאי ובית הלל חולקין על היין ועל השמן איזה בימין ושניהם חפצים שיהא הביב בימין שנאמר (תהלים קיח טו) ימין ה' רוממה (ב) כשעולה הגורל לה' בימין אומר לו הגבה ירך וכולם למדו מיעקב (בראשית מח יד) וישלח ישראל את ימינו וישת על ראש אפרים והוא הצעיר וכתוב (שם שם כ) כך יברך ישראל לאמר ישימך אלהים כאפרים וכמנשה הרי הביב בימין

(ה) חק"ט. 3) חק"ט. 1) חק"ט. 2).

תרצ"ה. 6) אבות דר"ג פכ"ג: הלומד תורה בילדותו כו' ובשבת כ"א ב': לגורסא דינקותא וברשי" שם ד"ה גורסא דינקותא מתקיים יותר משל זקנה.

תרצ"ו. 6) תוספתא כלים ב"מ פרק ו'. 3) צ"ל ששה טפחים. 3) צ"ל איזו היא אמה בינונית זה אמה של חמש טפחים ו' מאיר. והגרא' גורם של ששה טפחים. 7) צ"ל חמשה טפחים כן הגורסא בכ"י ערפורט והגרא' מגיה ששה טפחים כמו גירסת רבנו. 8) בכ"י ערפורט ששה טפחים. 1) חמש טפחים אלו יש למחוק. כי אין להן שום חבור כאן וצ"ל והאפור זרת ארכו ונשא אותו אחרון על לבו מכאן שאין נושאין ספר אלא למעלה ממתניו ועיין רמב"ם פ"ט מהלכות כלי המקדש ה"ו. 2) מנחות ל"ג א': מצוה להניחה בתחלת שליש העליון.

תרצ"ז. 6) מסכת סופרים פ"ג ה"י וילקוט ברכה רמז תתקנ"א. 3) בילקוט שיר רמז תתקפ"ז: התניוקות הולכים לבית הספר ומראים את האזכרה באצבע אמר הקב"ה ודגלו עלי אהבה. וברבה שיר ב': אדם מגיה ידו על האזכרה כמה פעמים ואינו ניווק. 3) שמות ל"א י"ח ואמרין בזבחים כ"ד א': כל כיוס שנאמר יד אינו אלא ימין ואצבע אינו אלא אלא ימין ובילקוט עקב רמז תתנ"ד: א"ל הקב"ה אתה חוצב ואני כותב שנאמר פסל לך וכתבתי ואני מסיע אותך באצבע כבודי כמו שסמכתיך בים בימינו שנאמר מוליד לימין משה.

תרצ"ח. 6) ברכות מ"ג ב'. 3) יומא ל"ט א' ולפנינו: הגבה ימין.

(ג) וכן למעלה המזכים בימין לפיכך יקח הספר בימין ואסח נפלו לאדם על הקרקע ספר ומעיל יגביה תחילה הספר וכן להציל מן המים יציל תחילה הספר.

תרצה. [דף ס"ח] התורה משולה כשין שנאמר (משלי ו ב) ותורתי כאישון עיניך כשם שהעין ג' מראות שחור לבן (א) ואמצעי כך הדברות (ב) מקיף הלבון הדברות (ג) וכמו ימין ה' תופסות טפחיים בלוחות וימין משה טפחיים ובאמצע הכתיבה טפחיים ומה יד הקדש לא נגעה בכתיבה קל וחומר להריון וצריך לעטוף ספר תורה במפות יפות שנאמר (משלי לא כה) עוז והדר לבושה ואם מפות הרבה יכרוך שתי מפות היפות אחת ישים למטה ובאמצע שאינם יפות ולמעלה היפה שכן היה הארון (במדבר ד ה) פרכת המסך (שם שם ו) עור תחש וגוי תכלת מלמעלה.

תרצו. אדם הקושר ספר תורה ומשים המפות על ספר התורה ויש מפה שמצר אחד יפה מאד ומעבר האחר אינו יפה כל כך יהפוך היופי כנגד הספר תורה שהרי (א) הקרשים (ב) לצד הפנימי מצופים כוהב וכן (ב) בבית המקדש (ג) והמסך מעשה רוקם הציור היפה לצד פנימי ושאינו יפה כאדני נחשת לחוץ.

תרצו. אם בספר נקרע במקום השם ובא לתפור אל יתפור במקום השם מפני שתוחב השם אלא במקום הנויל שלא נכתב שם. וכן לא יכתוב

אדם השם במפה מפני שהנשים צריכות לתפור ולתחוב המחז בו.

תרצו. (א) לוחות ושכרי לוחות מונחים בארון אם יש ספרי תורות מקצתן קרועים ומחוקים ישים עם ספרי תורה בארון ואם באו לנגזר יריעה של

ספרי תורה (ב) לא יתכן שיהיו בארון בין העמודים היריעות וינגזר במקום אחר ופן יהיו מושלכים ודפים של תורה שבעל פה נגזרין עם דפין של תורה שבכתב.

תרצט. מי שאבד קונטרסים מחומש או מנביאים או כתובים וכתב קונטרסים אחר וכשכתב חציו מצא את הראשון לא יאמר אחתוך חציו שלא נכתב ואכתוב

בו שאר דברים אילו היה כותב בו מן התלמוד היה נראה כאילו דברי סופרים עיקר והשאר טפל לכך ינגזר אותו קונטרסים ואל יכתוב בחצי חלק תורה שבעל פה (א) ואינו דומה למסורת כי הוא תיקון הספר.

תש. אם יראה אדם שני דפין אחד כתוב ואחר שאינו כתוב וצריך לרף שאינו כתוב אל יחתוך אותו וכן אפילו דף אחד והוא צריך לגלויגין אל יחתוך ואם צריך לשלוח כתב ויש לו דף כתוב ויש לאותו דף גליון חלק אל יכתוב בגליון צרכיו שצריך לשלוח לחבירו בין שכתוב בו תורה שבכתב בין שכתוב בו תורה שבעל פה ולא ישלח הרף לחבירו אלא ינגזר או יכתוב בו (א) דברי תורה אם רוצה וכשארם

(ח) תפסקי. (ז) תפסקי. (ג) כעין זס לקמן סימן תפסקי. (ד) תפסקי. (ה) ע"כ סימן תפסקי. ועיין לקמן סימן תפסקי. (ו) תפסקי. (ז) קמ"ז צימיוס כ"ס. (ח) כ"ח.

(א) בערכי הכנויים מביא בשם ספר חכמת הנפש: מלאכים של אש המליצים לחיים בימין. **תרצה.** (ב) צ"ל ואמצעי אדום. וכן פ"ר מובא בערוך ערך צר ו': בפ"ר ר"ח ז"ל כתיב בציהרא פ"י אוכמא שחור של עין ציהרא אדום הסובב את השחור ובויקרא רבה פל"א אמרו: הגלגל הזה של עין אין אדם רואה מתוך הלבן שיש בו אלא מתוך השחור כו' ויעיין דא"ו

פ"ח, בתיקוני זוהר תיקון ו': לקבל שלשה גוונים דעונא (ג) בירושלמי שקלים פ"ו התורה שנתן לו הקב"ה למשה נתנה לו אש לבנת חרותה באש שחורה (ג) ירושלמי תענית פ"ד ה"ח.

תרצו. (ב) שמות כ"ו כ"ט. (ג) מלכים א' ו' כ"א: ויצא שלמה את הכית מפנימה זהב סגור. (ג) שמות כ"ו כ"ו ובירושלמי שקלים פ"ח ה"ד ובברייתא דמלאכת המשכן פ"ד: כל מקום שנאמר מעשה חושב שני פרצופין מעשה רוקם אינו אלא פרצוף אחד בלבד.

תרצה. (ב) בבא בתרא י"ד ב'. (ג) יעוין מגן אברהם ס"י קנ"ד סק"ד שהאריך בזה. **תרצט.** (ב) ר"ל כי חוקשה לריבנו איך אנו כותבין בס"ת על פי המסורת וקוראים כפי הכתיב והלא בזה אנו כותבים תורה שבע"פ בתורה שבכתב, לכן מתרין כי הוא תיקון הספר.

תש. (ב) צ"ל טעמי התורה כמו דאיתא בכרכות ס"ב א'.

מסיים עשרים וארבעה ספרים ונשאר דף או שנים בקונטרסים לא יכתוב באותן דפי סיימתי ספר זה בכך וכך לחדש ולא שום דבר שלא לצורך ואם רוצה לכתוב יקח דף וידיבק ללוח או יקשור ללוח ולא יכתוב על הקונטרסים.

תשא. ב. מלך פורץ גדר שנאמר (מיכה ב יג) עלה הפרץ לפנייהם וגו' ויעבור מלכם לפנייהם ואין לומר עובר משום כל תשחית וכן זה אלי ואנוהיה אם מתקן אדם ספר יפה וכתב דף אחר יפה ולא כל כך יפה כשאר אע"פ שאין בו טעות (א) אם חפץ יסיר הדף וינגז ויכתוב אחר יפה ממנה ואין לומר עובר משום כל תשחית לכך נאמר זה אלי ואנוהיה (ג). ולא יעכב אדם את המצוה בעבור זה שלא יאמר אדם כיון שיש לי טלית לקנות אמתין עד שיבא לידי יפה מאד וכן אם יש עיר שאין בה ספר תורה ואם יש שם סופר שיורע בדיוקא לכתוב ויש סופר אחר שיורע לכתוב אבל לא בקרוב זמן והוא יותר סופר ויורע יותר יפה לכתוב מוטב שיכתוב מיד אותו שאינו יודע לכתוב יפה ויקראו בתורה ואל ימתינו כי על זה נאמר (תהלים קיט ט) חשתי ולא התמהמהתי לשמור מצותיך.

תשב. עשיר היה ואדם צדיק ומשכיר סופרים ברצון והיה שם סופר אחד איטר יד ימינו נתן לשולט ביד שמאל תורה שבעל פה לכתוב (א) ולסופר שכותב בימין תורה שבכתב לכתוב על שש (דברים לג ב) מימינו אש דת למו (תהלים מז יא) נעיונות בימינך נצח אמר לו החכם אחר שהשולט בשמאל כותב בטוב יותר מזה שכותב בימין תן לו לכתוב תורה שבכתב ואפילו לאשה אם יורעת בטוב לכתוב ואמר לו (ב) כיון שאינה בלמידה איך תכתוב ספר תורה, וכשיכתוב (ג) יעסוק שיכתוב יפה משום שני (שמות טו ב) זה אלי ואנוהו ובשם הקרש יעסוק [ע"ב] שיכתוב בטוב וכל מה שאדם יכול לכיון לבו לשמים יעשה כי ה' חוקר לב ובוהן כליות ועל כל מידה יברך להקב"ה ויוכה לברכו לעתיד לבא (ג) וכל האומר אמן בעולם הזה יוכה לומר אמן לעולם הבא שנאמר (תהלים פט נג) ברוך ה' לעולם אמן ואמן לכל פסיק בין אמן לאמן.

תשנ. ד. אז הוחל לקרוא בשם ה' (בראשית ד כו) ומיד סמך לו (שם ה א) זה ספר כשמתחיל הסופר יתפלל להקב"ה להצליחו לנמור הספר. חכם ט) ראה סופר אחר שכחב בתחילת הספר בשם ה' בגליון למעלה אמר לו החכם למה עשית כן אמר על שם שסמך אצל בשם ה' זה ספר אמר לו החכם כתיב לקרוא בשם ה' וסמך לו זה ספר שצריך להתפלל להקב"ה שיצליחו לסיים הספר ולא לכתוב בספר בשם ה' כי לא יתכן להוסיף שום דבר על הספר דכתיב (דברים יג א) לא תוסיף עליו ולא תגרע ממנו וכתיב (משלי ל א) אל תוסף על דבריו והורגלו לכתוב בשם ה' כלומר שהסופר יכתוב לשם שמים וכן המשכיר הסופר שהספר שלו מכין לשם

(ב) חסד"ג צנזייר מקוס. (ג) ע"כ קיטן חסד"ג. מכלן וזליך חסד"ג. (ד) חסד"ז. (ד) חסד"ט. (ה) מכלן עד וסוגלו כמול לקמן ק"י פסל"ט ולקמן ק"י חסד"ק"י.

תשא. (ב) הלבוש א"ח בס"י מ"ו כתב אם רוצה לעשות בו ציצית יותר יפים מותר ליטול ויעוין גיטין כ' א': ע"כ לא קאמרי רבנן כו' ועיין מנחות ס"ד א': ולא עוד אלא שאומרים לו הבא שמנה כו' אלא שיש לזהות דשם נפקא לן מקרא דמכבד כמו שאמרו ביומא ל"ד ב' ויעוין מהרש"א על תוס' שבת ק"ד ב' ד"ה אמר רב חסדא: ולא ניחא לאוקמי מתני' דהבא בס"ת דמטעמא דמשום זה אלי ואנוהו לא מסתבר שיהיה פסול מדאורייתא כו'.

תשב. (ה) עיין בהגהות מיימוני פ"ב מהלכות תפילין ס"י א' ושי"ך יו"ד ס"י רע"א סק"ב דפסק דגם בס"ת כשר איטר לכתוב יעו"ש. (ג) גיטין מ"ה ב' ולפנינו איתא כל שאינו בקשירה אינו בכתיבה אמת כי אשה פטורה מתלמוד תורה כמ"ש קדושין כ"ט ב'. (ג) במדרש תנחומא פרשה צו אות ט': כל מי שעונה אמן בעוה"ז זוכה ועונה אמן לעוה"ב כו' מהו אמן ואמן אמן בעוה"ז ואמן בעוה"ב.

שמים ללמוד ושישאל הספר שילמדו בו לשם שמים ואל יכתוב בספר לקרוא בשם ה' זה ספר ה'. זה ספר תולדות (א) רמז לברכת נישואין ועוד רמז (ב) ספר שאין לתולדות של ישראל אין בו שם הקדש (ג) כנון מנילת אסתר לפי שלקחה אחשוורוש שהוא נוי וכתוב (מלאכי ב יד) ה' העיד בינך ובין אשת נעורך וגו' ולפי שהספר בכעילת נוי לאשת ישראל לכך נעלם השם ממנילת אסתר ולפי ששיר השירים מדבר ביופי איש ואשה ואינו מדבר בתולדות לכך נעלם השם מן שיר השירים ללמדנו שכל מי שלוקח אשה לשם יופי ולא לתולדות אין השם חפץ בהם ובתולדותם לכך התולדות לא יהיו הנונים כל כך ואין השם אלא כשלוקח לשם תולדות ושהיו טובים ונעלם שם ארבע אותיות במעשה בראשית לפי שנמלך (ד) ב' (ה) האלקים (ו) והנשמות שנקראו אלקים וכתוב (עמוס ג ז) כי לא יעשה ה' אלקים דבר כי אם נלה סודו אל עבדיו הנביאים והלא כתוב (מ"ב ד כז) וה' העלים ממני ולא הגיד לי אלא במעשה בראשית נטל בו עיצה ולכך לא נכתב ה' במעשה בראשית אלא אלקים אלקים נקראו מלאכים (ז) וצדיקים החכמים שנאמר (תהלים פב ו) אני אמרתי אלקים אחם (שמות כב ח) אשר ירשיעון אלהים כאילו אומר המלאכים היו עושקים הנשמות כל היועץ לטובה כאילו עשאה ואשר כתב (ישעיה מ ד) את מי נועץ ויבינהו וכתוב (מ"א כב כ) מי יפתח את אהאב אלא נועץ והוא ידע אבל את מי נועץ שצריך הוא שיבינהו כאילו אין יודע אלא יודע נועץ ומעלה על היועץ כאילו הוא עשאה.

תשר. ומספר קהלת (א) נעלם שם ד' אותיות לפי שאמר כל אשר נעשה במעשה בראשית הכל הבל ובמעשה בראשית (ב) ל' אלקים עד (בראשית ב ד) אלה תולדות השמים ול' אלקים עד (קהלת יא ט) שמח בחר בילדותך כנגד ל' דורות מאדם ועד שלמה ואחר כך ד' אלקים עד (בראשית ג ה) יודעי טוב ורע וכן ד' אלקים עד (קהלת יב יד) אם טוב ואם רע א"ס טוב ורע בני' שלמה ועל שלמה אמר יודעי טוב ורע שידע כל מה שנברא היה נודע לשלמה ולכך ל' אלהים וד' ה' קודם (בראשית ד א) קניתי איש את ה' אבל י"ב ה' אלקים שביניהם אל תחשוב שהם כנגד י"ב שבטים ועשה י"ב אריים י"ב ה' אלקים י"ב מולות י"ב חדשים:

תשר. כשהסופר בא לכתוב ובסוף הדף אירע לו שום תיבה של פורענות אל יכתוב בספר שום פסוק של נחמה וטובה שהרי הוא לבטלה.

(ה) ע"כ סיון ספ"ח.

תשנ. (ה) כונת רבנו על מה שאמר מדרש בראשית רבה פ"ח: מברך חתנים מנין ויברך אותם. וכן הוא בפדר"א סוף פ"ב. (ג) ר"ל כי למעלה כתוב בשם ה' ואח"כ מתחיל זה ספר תולדות בא ללמדנו כי כל ספר שאין בו מתולדות של ישראל דוקא אין בו הזכרת השם. (ג) גם הראב"ע שאל מדוע לא נמצא שם ה' במגלת אסתר. ותירץ כי מגלת אסתר נכתבה בלשון פרסי אשר לא ידעו את ה' ואחרי רוב ימים העתיקו ללשון עברי. וגם על קהלת שאל מדוע לא נזכר בו שם ה' ואמר: ע"כ לא נמצא זה השם בספר קהלת כי הוא דבר על חכמת אלהים והכח שקבל הכל לא היתר כמשה' ויעוין מאור עינים לר"ע מן האדומים חלק אמרי בינה פנ"ז כי ספר חובמתא רבנא דשלמה הנקרא ספר החכמה שחבר מאת המלך שלמה בלשון ארמי לשלח אל איזה מלך אשר בקצה המזרח יעו"ש. א"כ לפי נזכר כי גם ספר קהלת נועד לשלח למקהלות אנשים אשר לא ידעו את שם ה' לכן לא נשא אותו על שפתיו. ובמדרש לקח טוב אסתר ד' י"ד: למה לא נזכר השם במגלת אסתר לפי שנכתבה במלכי מדי ופרס ולא רצו להטיל בה השם כו'. (ד) צ"ל במלאכים וכוונתו למה שאמרו בראשית רבה פרשה ח' בשעה שבא לבראות את אדם הראשון נמלך במלאכי השרת וסנהדרין ל"ח ב': אין הקב"ה עושה דבר אא"כ נמלך בפמליא של מעלה. (ה) צ"ל שנקראו אלקים כמ"ש הרמב"ם במורה ח"ב פ"ז: הוא אלהי האלהים ר"ל אלהי המלאכים ובערכי הכנוים ערך אלהים: בראשית ברא אלהים אלו מלאכים ילקוט ראובני. (ו) בזהו קרח קע"ז ב': אל אלהי הרוחות דאיהו אתר דגשמתין דעלמא. ובערכי הכנויים ערך נשמה: הקב"ה הנשמה וישראל הגוף ומתחברין ע"י הקרבן. (ז) מס' דרך ארץ וזמא פרק השלם: החכם נקרא מלאך. (ח) הרד"ק בח"ב תשובת תשכ"ב כתב: משום שאמר לעת זקנתו. (ג) המספרים אינם מכוונים, כי בבראשית נמצא ל"ד אלהים עד אלה תולדות ובקהלת ל"ב אלהים עד שמת בחור, וכן מה שאמר רבנו וד' ה' קודם קניתי ג"כ אינו מכוון.

ספר הסידים

תשנ"ו. (ב) יש שכותבין ספרים או פירושים פעמים מכוונים וכותבין בראשי תיבות את שמם וחוטאים (א) וכי בשביל שירמזו את שמם יחסרו תיבות או יהפכו תיבות ועל זה נאמר (משלי י' ז) ושם רשעים ירקב (תהלים ט' ו) שמם מחית לעולם ועד כדי שידעו מי כתבו הוא נעשה.

תשנ"ז. (ג) אחד סופר סיים ספר לכתוב לזון והיה הסופר רוצה לכתוב אני פלוני בן פלוני כתבתי זה הספר לפלוני בן פלוני אמר לו המשכירו אני רוצה שתכתוב שמי על הספר שכתבת לי אמר לו למה אמר לו כי כמה כתבו בן ולא נתקיים בידם וביד זרעם כי מכרום.

תשנ"ח. (א) אחד היה כותב על הקערה שלו חלב וחקק האותיות ובקערה האחרת כתב בשר כמו בן חקוק כדי שיכירם שלא יבא לאכול בשר בחלב כלומר בקערה ישם בשר שאכל בה חלב [דף ס"ט] אמר לו חבירו מוטב שלא לכתוב פן יבא במקום הטנופת ולא אוכל בשר בחלב.

תשנ"ט. (ג) מי שמשכיר סופר לכתוב מסורת לעשרים וארבע ספרים יעשה תנאי עם הסופר שלא יעשה המסורת ציורים עופות וחיות או כאלו ולא שום ציורין מה שהתחילו המסורת לכתוב בספר עשרים וארבעה ספרים (א) כי הראשונים היו בקיאים במסורת לכך כתבו בספרים ואם יעשה ציורים איך יראה ועוד לא יכתוב בצידי הרף כי כשיראה ברף לא יראה מה שבצידי הרף פונה לעינת פניו אלא צריך להפנות הצד אליו ומה שבדף לא יהיה מול פניו.

תשי"ד. (ז) תורה נביאים וכתובים שכתב בהם הסופר להפך התיבות או האותיות או הפסוקים כגון (בראשית מט יז) יהי דן נחש עלי דרך לא יכתוב למעלה ב' על הראשון וא' על התיבה האחרת להוריע שנכתב להפך כדי לקרוא המאוחר קודם המוקדם אלא ימחק מה שמעיה ויכתוב בסדר וכן באותיות ובפסוקים שהקדים המאוחר ואיחר המוקדם לא יכתוב למעלה ב' א' אלא ימחק ויכתוב בסדר או יתלה למעלה תיבה שיהא בסדר חוץ מן שעל פי המסורת מאוחר ומוקדם וכן בפסוקים וכן בתפילות וברכות שמתפללים כי מחמת שהתפילה שגורה בפיו יקרא כמו שרואה כתוב בפניו ואל יהוש הסופר על הקלף.

תשי"א. (ה) הכותב סידור תפילות ובא לכתוב פעמים דבר אחד שכבר כתבו כגון מפני חטאינו וכתב את יום חג המצות הזה יכתוב פעם שנייה לצורך שבועות וגם לצורך סוכות מפני שיש שמתפללין שאינן בקיאים ואם יהיה כתוב ביום חג המצות והוא חג השבועות יטעה ויאמר כמו שהוא רואה כתוב לפניו ואם כתב סתם יום חג פלוני גם יטעו הקורין בו ואם כבר כתב רצה והחליצנו במנוחתנו באחה קרשתה יכתוב עוד בתפילה ישמח משה ובתכנת שבת ועל כל תפילה יכתוב כי לא ידע לחזור למעלה ועוד צריך לפסוק עד שיחפש אנה הוא וכן אצל כל מפני חטאינו ויעלה ויבא ואצל כל אתה בחרתנו (ו). וכן כל כיוצא בו שכל מי שאינו בקי בא למעלות או לפסוק עד שיחפש עד כן יכתוב הכל בפירושו (א) ויכתוב אותיות מלאים כי כותבים מלאים למי שאינו בקי כגון שרוצה לכתוב וסתר לבנו

(ב) כנענס סימן קל"ו. (ג) כמול לקמן סימן סתתק"ז. (ד) כפ"ז. (ה) סתפ"ד. (ו) סתפ"ה
צט"ו. (ז) סתפ"ו.

תשנ"ו. (ב) עיין לעיל סי' ת"ע ומה שכתבתי שם. אבל תמוה הוא לאמר כי רבנו נתכוון על הפייטנים.
תשנ"ח. (א) כתבו הרמ"א והלבוש יו"ד סי' פ"ט: נוהגין לעשות סימן בסכין חולב וסימנך חריצי חלב.
תשנ"ט. (ב) צ"ל לפי שאין אנו בקיאים במסורות והראשונים היו בקיאים בו.
תשי"א. (ב) כן נהגו הגאונים הקדמונים כמו שכתב רבנו נחשון בתשובות גאונים קדמונים ברלן

לעבודך באמת יכתוב וטהר (ב) לבינו מלא יי"ד לעובדך מלא וי"ו שבת קודשך אוהבי שמך וכיוצא בזה.

תשיב. ואל יכתוב אדם תפילין ומזוזות וספר תורה על קלף חלק יותר מדי (א)
או דיו רע שגורם לימחק ואם כתב אות מתיבה סמוכה לחבירתה (ב)
שתינוק שאינו חכם כל כך קוראה עם תיבה שבצידה פסולה כגון שמעי ישראל או
כתב כך שמ עישראל הרי ע' אצל ישראל וכל אות שתינוק שיודע אליף ב"ת להכיר
ובתפילין אינו יודע התיבה אם נכתב שום אות שלא כהלכה אם יקראנו כשירה שלא
יקרא לבי"ת כי"ף או לכי"ף בי"ת.

תשיג. ב) כשיש לאדם להביא עמו ספר וריו ודבר לה אל יביא בפעם אחת פן ישפוך על הספר ואם קרן שהוא סתום יקשור באזור שבמתניו וכתוב (יהוהאל ט ג) קס"ח הסופר במתניו.

תשיד.3) אדם שכותב טעות ובעוד הדיו לח והוא מקנה הדיו באצבעו לא יקנה אצבעו שהדיו עליו שלקח מן הקלף לא יקנחנו במנעלו.

תשמו.ג) סופר שהיה כותב את השם ותיבה שלפני תיבת השם לא האיר בטוב שצריך להעביר הקולמוס עוד עליו כדי שיהיו האותיות של תיבה שלפני השם נכרים יפה בדיו וכבר התחיל לכתוב את השם ולא כתבו כולו לא יתכן שיפסיק באותיות של שם ויאיר תיבה אחרת.

תשיו.ז) (א) בשמרוּבָה דיו על האות לא יקה ממנו דיו לכתוב השם ולא מן השם ויכתוב אות אחר.

תשיו. ט) אם היה סופר כותב והגיע לכתוב אלקי וכתב אלקיד לא יקד על ד' באילו אין ד' מן החיבה (א) אלא יניח כל החיבה כך ויקדשה ויכתוב אלקי.

תשיה"ו) הבא לכתוב שם אם נודמן לו רוק או צריך להשליך. מחושמו ירוק או
ישליך מחושמו תחילה ויקנח ידיו ואחר כך יכתוב ולא יתכן שיכתוב
ובאמצע השם יפסוק או ירוק או ילכלך ידיו ולא יתכן בשארם כותב את השם שידבר
או ישחק [ע"ב] שנאמר (מלאכי א'ו) לכם הכהנים בווי שמי (שם ב' ה) ומפני שמי
נחת הוא וכשארם צריך לנביו לא יתכן להוכיר את השם שנאמר (תהלים קנ' א)
וכל קרבי את שם קדשו.

(תשי"ט.) מי שכותב את השם וכתב מקצת אותיות של שם לא ירוק רוק מפיו עד שיסיים השם כולו ואם שני שמות יחד כגון ה' אלקים לא ירוק בין זה לזה עד שיכתוב שניהם.

תשכ.ס) הכותב את השם לא סיים כל השם ובא אביו או רבו או נשיא לא

(א) תהליך. (ב) תחיל. (ג) תחלף. (ד) תחלף. (ה) תחלף. (ו) תחלף. (ז) תחלף וכו' זה לקמן סימן תתקכ"ט. (ח) כפול לקמן סימן תתקכ"ט. וראה גם הערה א'.

חֲרָ"ח סימן א': והן "שינוי" "בשינוי" שאמרו חכמים. (3) צ"ל ליבנו וכן נהגו לכתוב בירושלמי ברכות פ"ה ה"ב ולא קצת אדם תעלה על ליבנו ונבנה ברכות י"א א' לבנו בלא וי"ד אחר חלמ"ד. וכן בירושלמי ברכות פ"ה ה"א בפסע שני יצא. מקום שנבנה לשאול אכילוס בבבב, שם הלכה י' ובבבלי שבת י"ג ב' אכילוס בלא וי"ד אחרי הכו"ת, והנה גם בבבלי מצינו שחילקו בין מלא לחסר כגון פטורה דבריו קיימין פטורה לא אמר כלום גיטין מ' ועיניו בכורי התעיס תקצ"א: בע"ד 98 תנא שכתב החכם שני ע"ז. יתר על זה מצינו עבודה זרה מ' וסמך ספרא פטורה צד"א תנא תוספאה ופירש הערוך ערך ספר: מנחה הכותב מקרא לכתוב בחסור כגון משה בלא וי"ו לאמר בלא ו' אבל התנא מנחהו לכתוב התיכבב מלאה בלא חסור, הרי כי גם חז"ל אמרו שראוי לכתוב התיכבב מלאות.

תשיב. (ב) בשבת קל"ג ב': וכתב בו לשמו בדיו נאה. (ג) מנחות כ"ט ב'.

(ה) עיון מ"ש הרמ"א יו"ד סי' רע"ד ס"ה שמתיר.

תשי"ז. (ה) שבועות ל"ה ב': לאחריו אינו נמחק.

יסיר עיניו ולא יזוז לקום ולא ינוע ולא יסור עיניו מלכתוב עד שיסיים כל השם ואם שני שמות או שלשה או יותר כגון (א) (יהושע כב כב) ה' אלקים ה' אלקים ה' הוא יודע לא יקום אלא ינוע ולא יסור עיניו מלכתוב (ה) עד שיסיים את כולם וכתוב (דברים כח נח) ליראה את השם הנכבד והנורא הזה וכתוב (מלאכי ב ה) מפני שמי נחת הוא ואם נצרך לנקביו או דברה אשתו עמו ונתקשה אברו לא יכתוב את השם.

זה מצאתי בספר אחר.

תשכא. (ג) וכן אם יכול לעצור את עצמו כשמתפלל שלא ירוק בין שם לשם כגון ה' אלקינו ואם רוצה להתעטש מלמעלה אל יתחיל לכתוב ולא לדבר עד שיתעטש תחילה וירוק ואחר כך יכתוב וכן ידבר.

תשכב. הכותב את השם אפילו המלך שואל בשלומו לא ישיבנו היה כותב חמשה שמות כיון שנמר אחד מהם משיב.

תשכג. הכותב את השם אם יבא אדם לפתח אל יראה מי נכנס עד שינמור השם ואם שנח והביט או שמע קול זקן או אביו או מלך נכנס לא יעמוד כנגדו וכתוב (ישעיה מח יא) וכבודי לאחר לא אתן.

תשכד. (ג) שמעון שכתב תפילין ומוזות או שאר דברים מדברי תורה והנה ראובן צריך מדיו או קולמוס לכתוב כתב לא יקח הקולמוס והדיו מיד שמעון מפני שמבטלו ממלאכת שמים.

תשכה. (ד) אם הטביל הקולמוס בדיו כדי לכתוב השם ונודמן לו לכתוב כתב על משכון או כתב אחר באותה טבילת הקולמוס לא יכתוב אלא יכתוב השם ויטבול פעם שנייה לכתוב מה שחפץ.

תשכו. (פ) מעשה היה באחד שלא היה מניח לכתוב מדיו שנקרנו כי אמר כבר הזמנתי לכתוב בו דברי תורה ולא יתכן שיכתב להדיוש בו ואע"פ שאמרו (א) הזמנה לאו מילתא היא במקום שאוכל לקיים דברי אב"י אקיים כל מה שאדם מחמיר על עצמו במקום דלא סתרי אהדרי על זה לא נאמר (קהלת ב יד) והכסיל בחשך הולך וכתוב (דברים כו ו) אבנים שלימות תכנה את מזבח ה' אלקיך וכתוב (שמות כ כה) לא תבנה אתהן גזית כי חרבך הנפת עליה ותחלליה שמא יהנה האדם מן הפסולת.

תשכז. (ו) ואותו האיש לא היה משים משקה בכלי אלא כפי שחפץ לשחות כי לא היה מברך על כלי גדול פן ישאר אלא משים בכלי קטן ומברך ושותהו כולו.

תשכח. (ז) ובמעודה משים בכלי מים או שום משקה כפי שסבור שהיה דיי לו באותה סעודה (א) כמו שאמרו (ב) השותה כוסו בבת וכו' הרי קטן היה והיה זהיר לאחר שבירך שישתהו ולא היה נותן לגוי לשחות מאותו כלי שהיה גיל לברך עליו ולחם שבירך עליו המוציא (ג) לא היה נותן ממנו לעבד ושפחה ומן (ה) כלם העניו ג' ציטון תתקטקט. (ז) תתקטקט. (ח) תתקטקט. (ט) תתקטקט. (י) תתקטקט.

תשכ. (ח) צ"ל אל אלהים ה' אל אלהים ה' אבל לפי זה לו לרבונו לומר ששה שמות. ומלבד זה רבנו עצמו סותר דבריו שכתב בס' תשכ"ב יעו"ש.

תשכז. (ה) סנהדרין מ"ז ב'.
תשכה. (ה) צ"ל : ואינו נקרא כמו שאמרו כו'. (ז) פסחים פ"ז ב'. (ג) עיון אשל אברהם סי' קס"ז סק"א.

המוציא היה משאיר מעט ואוכלו לאחר הסעודה או יבש במשקה על שם שיהא טעם של המוציא בפיו וכתב (דברים כח ה) ברוך טנאך ומשארתך שירי מאכל (שמות כג כה) וברך את לחמך ואת מימך וכתב (יואל ב יד) והשאיר אחריו ברכה. (א) (ישעיה ג י) אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו בדבר שנאכל לא יננה.

תשכמ"ג. בלי שהיה בו מים כגון כוס מלא מים ושפך מן הכוס לתוך הקדירה שיש בה עפצים לדיו ונשאר בכוס מן המים לא ישפוך בספל שיש בו מי רגלים או רעי לשפשפו וכן אם שפך מן הכוס מים בספל שיש בו רעי או לרחוץ ידיו שהם מטונפות בצואה הנשאר בכוס לא ישפוך על העפצים.

תשל"ג. אם הוזה מן הדיו על אצבעותיו לא יתכן שילך כך לבית הכסא שהרי הדיו על אצבעותיו כשיקנח בהם אלא ירחוץ ידיו תחלה ואחר כך [דף ע'] יכנס לבית הכסא.

תשל"א. חכם נכנס לבית הסופר שכותב כתבי קדש ראה קולמוסים מונחין על גבי קרקע אמר לו בקולמוס שכתבת בכתבי הקדש ושם הקדש אל תולול בוס) ראה כשהתחיל הסופר הספר כתב תחילה בגליון בשם ה' אמר למה עשית כן אמר על שם שסמך אצל בשם ה' זה ספר אמר כתב (בראשית ד כו) לקרוא בשם ה' זה ספר שצריך להתפלל שיצליחו ושיסיים ולא לכתוב בספר בשם ה' דכתיב (דברים יג א) לא תוסיף עליו ולא תגרע ממנו וכתב (משלי ל ו) אל תוסף על דבריו פן יוכיח בך ונכזבת. (א) ולא עוד אלא שזכה קנה ליטול ממנו קולמוסים לכתוב ספר תורה נביאים וכתובים.

תשל"ב. אחד כשהיה כותב היה צריך כמה קולמוסים בשבוע לפי שהיה רוחק הקולמוס בקלף ותיקן לו קולמוסים מן עצם ענור מן השוקיים אעפ"כ כשהיה כותב מוזזות לא היה כותב אלא בקולמוס של קנה אבל דברים שבעל פה היה כותב בקולמוס של עצם אמר לו חבירו אם יפה אתה כותב בקולמוס של עצם תכתוב בו וכתב (איוב יט כד) בעט ברזל ועופרת לעד בצור יחצבון.

תשל"ג. אחד היה מעתיק מן הספרים ומן הפירושים והיה קורא בפיו וכותב וכל מה שהיה כותב היה קורא בפיו תחילה שאלו לו למה אתה קורא קודם שאחה כותב אמר קבלתי כשאדם קורא ומוציא מפיו השדים שומעים ומברכים אותו ועוד יזכור מה שיכתוב (א) וכתב (שמות יג ט) למען תהיה תורת ה' בסוף וכתב (שם שם) ולזכרון.

תשל"ד. (א) מהו נכתב תרתי תלתא מילין מן פסוקא מור עוקבן שלח כתב לריש גלותא דהוה דמיך וקאים בזמרינ (ב) אל תשמה אל ניל בעמים ר' אחא כתב זכר צדיק לברכה ר' זירא כתב ולא זכר (ג) המלך יואש ר' ירמיה שלח כתב לר' יודן לשנוא את איהביך ולאהבה את שונאיך.

(א) תשל"ד וכולל לקמן סימן תתקכ"ח. ראה שם הערה א'. (ב) תשל"ד. (ג) תשל"ד ובענין זה לקמן סי' תתתקכ"ח. (ד) תשל"ד. (ה) מכלל עד פן יוכיח כעול לעיל סימן תש"ג ולקמן סימן תתתקכ"ח. (ו) נע"ב ומשה אומר וכתב, וענין מגן אברהם סי' ל"ב ס"ק מ"ב. (ז) נע"ד וסימנין הים כעול לקמן סימן תתתקכ"ג וראה שם הערה א'.

תשל"א. (א) סנהדרין ק"ו א' ובמס' ד"א רבה פ"ד.

תשל"ג. (א) כן פסק חב"י ביו"ד סי' רע"ד ס"ב ומקור דבריו מהא דאמרין בבא בתרא ט"ז ב': ומשה אומר וכתב, וענין מגן אברהם סי' ל"ב ס"ק מ"ב.

תשל"ד. (א) ירושלמי מגילה פ"ג ח"ב מובא בתוס' גיטין י' ב' ד"ה אמר ר' יצחק. (ב) צ"ל ישראל אל תשמה בעמים אל גיל. (ג) יואש המלך.

ספר חסידים

תשלח. (א) אם אדם כותב בכתביו ה' (א) להיחזק מן דהקב"ה יכול למחוק שהרי אמרו (ב) בה' ב' נמחק לה' ל' נמחק אבל אלהינו נו אינו נמחק שכבר קדשו השם.

תשלח. (ג) אין משניין את השם כלפי הדיוט כנון ששלח אחד לנריב יהי כבוד אדוני לעולם ישמח אדוני במעשיו וזה לא יתכן שהרי אמרו (א) לא יעשה אולם וכתב (שמות ל לב) ובמתכונתו לא תעשו כמותו (ב) אל תמירני וזה משנה את השם להדיוט.

תשלח. מות וחיים ביד לשון (משלי יט כא) אם לענין עדות או רכילות כבר כתוב וכתב (תהלים לד יד) נצור לשונך מרע הרי כבר קדמוהו רבנן אלא היקוישא הוצרך להודיענו ביד לשון שלא יאמר אדם בפי לא אחשא אבל ביד אכתוב כתב לאהרים או אגרום שיכתבו אחרים או אוליך כתב של אחרים שיויקו לאהרים לכך אמר מות וחיים ביד לשון אם על ידי לשוני מתים כאילו בידו ואם בידו הולך כתב או כתב או גרם שכתבו בו שטנה לאהרים כאילו בלשון וכתב (ירמיה כט כה) יען אשר אתה שלחת בשמחה ספרים וגו' עד (שם שם כז) ועתה למה לא נערת בירמיהו הענתותי. לאג) יוליך אדם כתב עמו (א) ואם רואה שהפריצים רוצים לשלוח בידו כתבם ואם הוא לא יקבל ישלחו ביד אחר יקח מידם ולא יתן למי שנשתלחו לו כדי שלא יבא תקלה על ידו ואם ירא מן המחלוקת לא יקבל ואם תפרו הכתב כדי שלא ידע מה שכתוב בו אל יקבלו עד שיאמר תראו לי ואקבלם ואם יוכל לקבלו ולשורפו כדי שלא יבא לידי תקלה (ב).

תשלח. (ד) שומר פיו ולשונו שומר מצוות נפשו (משלי כא כג) אף לשונו בכתבו שלא ילמדו לשקר מתוכו וכשאדם חכם בא לכתוב אל יכתוב דברים שלא יכשלו בהם בני אדם כמעשה שרים שמא יעסוק אדם בהם או כנשפים או השבעות נמצא תקלה על ידי שכתבים והעתיקים ושעשאוים וכתב (תהלים עג טו) אם אמרתי אספרה כמו הנה דור בניך בגדתי לכך אל יכתוב אותם אדם אע"פ (א) שסנהדרין היו יודעים לא היו כותבים.

תשלח. (ה) (א) המורח בהכמה ובמוסר מואם בחיי הבל וקונה חיים ארוכים לעתיד (ב) הוי זהיר וחכם במעשים ולא בהכמת דברים שהמעשים ילוך וחכמת דברים ישארו בעולם [ע"ב] הוה.

תשמו. (א) אל יערב לך אם יכבדוך בשביל העושר אלא בשביל החכמה ומוסר. (ב) אלף) חקנא במי שנדול ממך ואל תבוה במי שקטן ממך (ג) כמה מגונה כסילות בוקן (ד) אל תמסרו החכמה למי שאינו ראוי לה פן תרמסוה ואל תמנעוה מן אנשים הראויים לה הרבו צדק וזה יועיל לכם לעתיד.

תשמו. (א) רבי יוסי הגלילי אומר גדול התלמוד שקדם לחלה מ' שנה ולמעשרות נ"ד שנה ולשמיטין ס"א וליובלות (ב) ק"ב וכשם שנענש על התלמוד

(b) תמקל"ט. (ג) תמק"מ. (ד) תמקמ"ב. (ה) תמק"ה. (ו) תמק"ז. (ז) תמק"ט.

תשלח. (ב) צ"ל להיות רמו להקב"ה. (ג) שבעות ל"ה ב'.

תשלח. (ב) ראש השנה כ"ד א'.

תשלח. (ב) צ"ל אלא א"כ יודע שלא יזיק לשום אדם ואם כן. (ג) צ"ל זהו טוב.

תשלח. (ב) סנהדרין י"ז א'.

תשלח. (ב) מבוחר הפנינים שער א' סי' ד'. (ג) שם סי' י"ב.

תשלח. (ב) שם סי' ל"ד. (ג) שם סי' מ"ב. (ד) שם סי' נ"ד.

תשמו. (ב) ספרי עקב פסקא מ"א וקידושין מ' ב' ובקידושין ר' יוסי סתם. (ג) צ"ל ק"ג.

יותר מן המעשה כך נוהג שכן על התלמוד יותר מן המעשה שנאמר (דברים יא יט) ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם ומהו אומר (שם שם כא) למען ירבו ימיכם וימי בניכם ואומר (תהלים קה מד מה) ויתן להם ארצות גוים ועמל לאומים יירשו בעבור ישמרו חוקיו ותורותיו ינצורו (דברים ז יא) אשר אנכי מצוך היום לעשותם (ג) שאם שמע מפי קמן שבישראל יהיו בעיניו כשומע מפי חכם מפי סנהדרין כמפי משה שנא' (קהלת יב יא) דברי חכמים כדרכונות וכמסמרות נטועים בעלי אסופות נתנו מרועה אחד וכשומע מפי הקב"ה.

תשמב. ברכות בחשבון (שה"ש ז ה) ברכות (א) בנימטריא שבעים זקנים המים דברי תורה הבריכה הוא ההכם שהכל יושבים עליו כך חכמים (במדבר יא יז) ונשאו אתך במשא העם.

תשמג. (א) שמור תשמרון (דברים יא כב) לכל אדם הוהיר שהכל בתורה וכן הוא אומר (שם לג ד) תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב כהנים ליום וישראלים לא נאמר אלא קהלת יעקב וכן הוא אומר (שם כט ט) אתם נצבים היום כולכם (ב) מה אילו לא היה (ג) משה בשעתו עזרא בשעתו ר' עקיבא בשעתו היתה משתכחת ואומר ודבר בעתו מה טוב דבר שאמר שקול כנגד הכל.

תשמד. כתיב (תהלים קיב א) אשרי איש ירא ה' במצותיו חפץ מאד לגבי מצות כתיב מאד בתורת ה' חפצו ואינו אומר מאד בתורת ה' חפצו ללמוד לשמה (שם א ב) ובתורתו יהנה יומם ולילה להעמיד דבר על בוריו במצותיו חפץ מאד אילו פסקי הלכות כשיבא לידו מעשה שידע אם לאסור או להתיר וכן הוא אומר (שם מ ט) לעשות רצונך אלהי חפצתי ותורתך בתוך מעי פסקי הלכות לעשות מעשה על ידם.

תשמה. כתיב (משלי יג יד) תורת חכם מקור חיים לסור ממוקשי מות וכתיב (שם יד כז) יראת ה' מקור חיים לסור ממוקשי מות אם תורת חכם ביראת ה' או לסור ממוקשי מות תורת חכם כיון שעוסק בתורה ומחדש בה כאילו היא שלו וממנו באה ואפילו אינו מחדש בה אלא מסדרה כגון מור יהודאי גאון (א) כיון שראה שהלכות מתמעטות עשה הלכות גדולות בקוצר כי אמר (קהלת ד ו) טוב מלא כף נחת ממלא חפנים עמל וזהו תורת חכם מאחר שהוא מסדרה בקוצר שידע האדם כי אדם שעוסק בתלמוד ושוכח טוב שילמוד הלכות גדולות ויחזור שידע המצות ואם גם זה אינו יכול לדעת ילמוד אגדות או מקרא ואם גם זה לא ידע אם יודע לכתוב יכתוב ספרים וישאיל או ישכיר סופרים וישאיל ספרים שילמדו בהם ואם אין לו יעסוק בתקנת חכמים כרי שלא יתבטלו מתי היא תורת חכם כשהיא מקור חיים שנובע כמקור (ב) ואינו מנגמם ומוכה את הרבים לסור ממוקשי מות.

תשמו. ואם חכם כתב ספרים הרבה כגון תוספות אל יחזיק טובה לעצמו לומר אינצל מנהיגם הרי (א) שלמה המלך שאיזן וחקר ותיקן לישראל עיקר של התורה אעפ"כ (ב) רצו למנותו עם ג' מלכים שאין להם חלק לעולם הבא.

(ג) שם בספרי רק קיצר רבנו בדבריו.

תשמב. (ה) ר"ל עם הכולל היינו עם חיבת ברכות לספור אותה למנין א' ועיין ספרי שם.

תשמג. (ה) ספרי עקב פוסקא מ"ח. (ג) ספרי שם. (ז) צ"ל שפן בשעתו משה כו.

תשמה. (ה) מעין לשון הרמב"ם בהקדמתו לספר הייד. (ז) קדושין ל' א'.

תשמו. (ה) עירובין כ"א ב'. (ז) סנהדרין ק"ד ב'.